

Zpráva
o českém knižním trhu
2020/2021

21

Vydal **Svaz českých knihkupců a nakladatelů** v roce 2021.

Autoři jednotlivých kapitol:

Jaroslav Císař (Čtenář) 2, 5

Erika Frýbortová (Kosmas) 7

Ivo Magera (Albatros Media) 3, 7

Filip Růzha (AK Růzha) 11

Martin Sviták (Grada) 5

Marcela Turečková (SČKN) 2, 4, 5, 6, 10

Petr Valo (Karolinum) 5

Martin Vopěnka (Práh) 1

Tomáš Vychopeň (AVA) 10

Hana Žáková (Alza) 8

Sazba: Tibor Vizi

© SČKN, 2021

ISBN 978-80-907020-9-7

Obsah

1. Úvodem	2
2. Struktura knižní produkce v roce 2020	4
3. Celkový objem knižního trhu v roce 2020	6
4. DPH v roce 2020 a 2021	7
5. Nakladatelé v roce 2020	9
6. Státní podpora knižního trhu v roce 2020	13
7. Knižní maloobchod a velkoobchod v letech 2020–2021	14
8. E-knihy v roce 2020	17
9. Audioknihy v roce 2020	18
10. Knižní veletrhy v roce 2020	20
11. SČKN a legislativa	21

1. ÚVODEM

V roce 2020 se v důsledku lockdownů a jiných restriktivních opatření výrazně proměnila struktura knižního trhu. Z toho důvodu jsme nebyli schopni zachytit absolutní částku obratu českého knižního trhu. Zdá se však, že trh nakonec v součtu klesl jen málo – ne více než o deset procent. Dobrou zprávou je především skutečnost, že lidé si v těžké době našli cestu ke knihám, přestože byla ztížena. Potvrzuje se, že kniha ve společnosti plní významné a nenahraditelné funkce.

Tím ale dobré zprávy končí. Nakladatelé a zejména knihkupci za sebou mají náročné období. Obrat knihkupectví poklesl výrazně, a to o 15–30 procent, a státní kompenzace jejich ztráty ani zdaleka nevyrovnaly. Nakladatelé zase měli po značnou část roku v zavřených knihkupectvích uvězněné zásoby, ke kterým nemohli. Významně se zpozdlily finanční toky v oboru a prohloubilo se vnitřní zadlužení. Chybějící obrat sice postupně nahradily e-shopy, avšak struktura prodávaného zboží se změnila. Na to nenávratně doplatily zejména knižní novinky. Přitom nakladatel investuje do knihy i několik let. Logicky tak mnozí nakladatelé omezili nákup nových titulů. Na to v příštích letech doplatí autoři a překladatelé.

Nikoho asi nepřekvapí, že počet knižních novinek vydaných v roce 2020 významně poklesl. V roce 2021 dojde pravděpodobně k vydání odložených titulů, otázkou však je, jak tomu bude v dalších letech.

Svaz českých knihkupců a nakladatelů usiloval po celou dobu o významnější podporu ze strany státu. Navrhl proto knižní voucher v hodnotě 300,- Kč, který by dostal každý žák a student. Bohužel, přes počáteční souhlas politiků nebyla státní správa schopna tento projekt „zprocesovat“. Přesto věříme, že se jedná o vhodný nástroj podpory, který stát může v budoucnu použít.

Nakladatelé také v době krize velkoryse podpořili studenty a badatele a souhlasili se zpřístupněním všech digitálních fondů knihoven. Tento krok udělali na počátku nezištně, a teprve když započal třetí lockdown a potřeba zpřístupnění přetrvávala, vyjednal svaz pro nakladatele kompenzaci v celkové výši 80 milionů korun. Zároveň poukázal na to, že systémovým řešením by bylo navýšit rozpočty škol na nákup digitálních licencí pro své studenty.

Celkově lze končit mírným optimismem a konstatovat, že v ČR zůstal navzdory těžkým zkouškám fungující knižní trh.

Ing. Martin Vopěnka, předseda SČKN

2. STRUKTURA KNIŽNÍ PRODUKCE V ROCE 2020

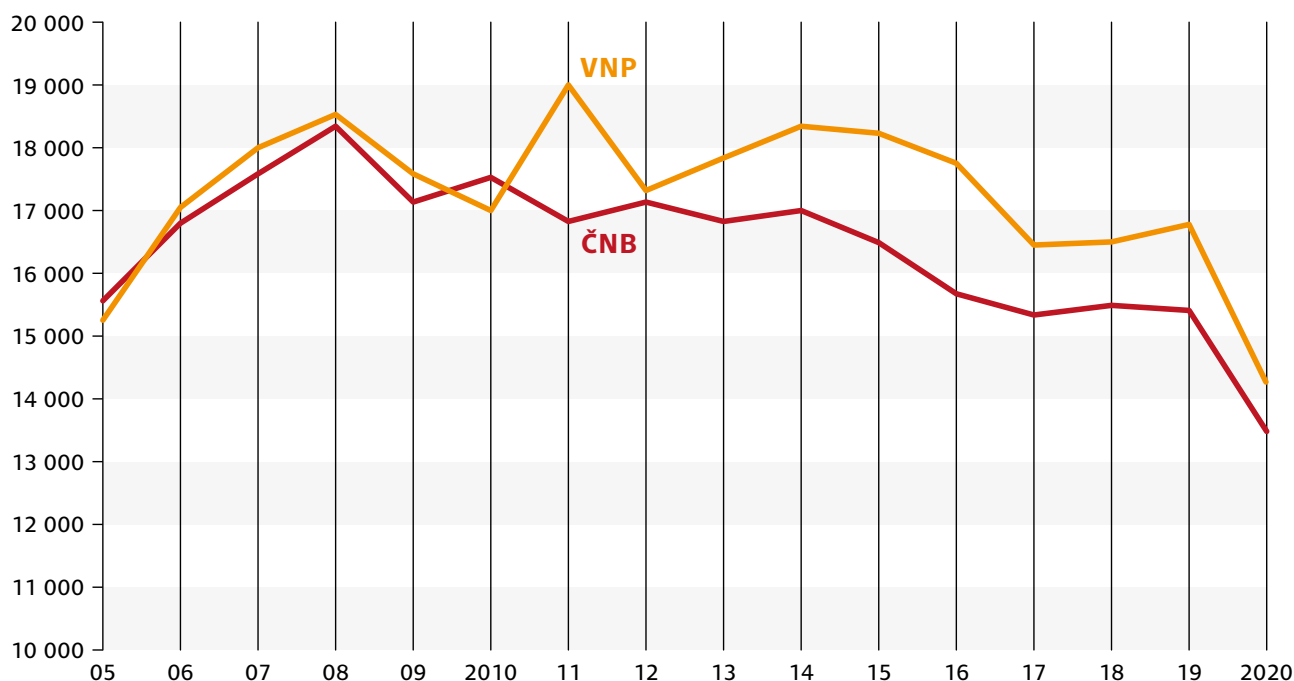
Charakter statistických dat

Ve svých analýzách týkajících se velikosti a struktury produkce českého knižního trhu se opíráme především o dva zdroje, poskytované Národní knihovnou ČR (NK), jimiž jsou každoroční Výkaz o neperiodických publikacích (VNP) a bibliografická databáze Česká národní bibliografie (ČNB).

Počet vydaných titulů

Podle ČNB lze odhadnout, že celkově v České republice bylo vydáno 13 500 titulů s vročením 2020.

K 1. 11. 2021 uváděla ČNB 13 100 titulů, ale dá se předpokládat, že stejně jako v předchozích letech budou ještě do databáze tituly s tímto vročením přibývat a ustálí se na výše zmíněném odhadu. Počty titulů vydaných v ČR v jednotlivých letech zachycuje následující graf:

Výše zobrazené hodnoty představují počty knih s daným vročením zaznamenané v databázi ČNB k 1. 11. 2021. Počty titulů v jednotlivých letech se přitom dále mění, neboť NK ČR zpracovává ještě některé nezachycené tituly. Celkový počet titulů lze s významnou přesností odhadnout teprve zhruba po 20 měsících.

Předpokládáme tedy, že i počet titulů vydaných v roce 2020 během dalších let stoupne analogicky, takže celkový počet titulů vydaných **za rok 2020** odhadujeme na výše uvedených **13 500**. Oproti roku 2019, kdy to bylo zhruba 15 000 titulů, se tedy jedná o **meziroční pokles o cca 10 %**.

Linka VNP, tedy počet knihovnou přijatých povinných výtisků v období od ledna do prosince 2020, vykazuje oproti situaci z roku 2019 meziroční pokles z 17 330 na 14 117 titulů. V reálu to ale znamená pouze to, že v NK bylo v roce 2020 i kvůli protipandemickým opatřením zpracováno jen 14 117 titulů.

Veškeré následující statistiky **vycházejí ale z VNP**, neboť k ČNB bohužel tato podrobná data Národní knihovna neposkytuje.¹⁾

Struktura knižní produkce

V roce 2020 představovaly novinky, tj. nově vydané tituly knih (první vydání), bez ohledu na to, zda se jedná o původní české dílo, nebo překlad, téměř 87 % celkové produkce vydavatelských subjektů ČR. Percentuálně je to téměř totožná bilance ve srovnání s předchozím rokem 2019. Zúžíme-li analýzu titulové produkce pouze na díla české provenience, pak se na celkové loňské knižní produkci podílí domácí tvorba z necelých dvou třetin (téměř 62 %). I to se v zásadě shoduje s předchozím rokem, kdy tyto ukazatele činily o něco málo přes 61 %.

V knižní produkci českých vydavatelských subjektů za rok 2020 opět převažují knihy v češtině, a to z více než 86 %. Dalších 753 titulů vyšlo v češtině s podílem jiného jazyka. Vedle toho čeští vydavatelé loni připravili k vydání i 153 vícejazyčných publikací. V cizojazyčné knižní produkci českých nakladatelských domů znovu výrazně dominovala angličtina, což představuje stejně jako v roce 2019 téměř 4% podíl na celkové knižní produkci České republiky. Loni u nás vyšly knihy v celkem 17 jazycích. Tentokrát se ve srovnání s předloňským rokem jedná o výraznější pokles. Předloni v ČR vyšly knihy v celkem 23 jazycích.

Překlady

Český knižní trh má importní charakter. Do ČR jsou dováženy knihy připravené a vytištěné v zahraničí, zejména však jsou importovány autorské licence. VNP za rok 2020 vykazuje, že z cizích jazyků bylo přeloženo 38 % všech zpracovaných titulů. Poměr překladů vůči původní literatuře je tedy víceméně stabilní.

Mezi jazyky, z nichž se knihy překládají, tradičně dominuje angličtina s němčinou a slovenštinou. Následují francouzština, španělština, italština, polština a ruština.

Jazyk	2020	2019	2018
angličtina	2947	3765	3704
němčina	760	911	963
slovenština	304	385	343
francouzština	295	380	409
španělština	163	113	119
italština	108	133	98
polština	106	110	121
ruština	5	183	146

Poznámka:

1) Počet titulů vydaný v jednotlivých letech se zjišťuje velmi obtížně. Některé zdroje tento počet přejímají z Výkazu o neperiodických publikacích (VNP), který každoročně vydává Národní knihovna. Toto číslo však se skutečným počtem vydaných titulů koresponduje pouze částečně: udává počet neperiodických publikací, které v daném roce dorazily a byly zpracovány Národní knihovnou. VNP je vydáván vždy na začátku roku (únor, březen), avšak tituly starého roku v nezanedbatelném množství přibývají do NK ještě do konce prázdnin. Do příštího VNP tak přepadáva odhadem asi 30 % roční produkce. Počty uváděné VNP se proto vztahují pouze k části produkce minulého roku, nezohledňují později zpracované knihy. Kromě toho se do součtů dlouhodobě započítávají všechny přijaté knihy bez ohledu na konkrétní vročení.

Pro přesnější odhad roční titulové produkce je proto lepší vzít aktuální počty titulů s daným vročením, které jsou evidovány v katalogové databázi Česká národní bibliografie (ČNB), a na základě kvalifikovaného odhadu zpřesnit celkový počet titulů s konkrétním vročením.

Zdroj: SČKN

3. CELKOVÝ OBJEM KNIŽNÍHO TRHU V ROCE 2020

Při odhadu celkového objemu českého knižního trhu ve finančním vyjádření a ke zjištění trendu jeho vývoje vycházíme z tržeb knižních distributorů, tedy velkoobchodních společností zásobujících většinu koncového trhu až na výjimky pouze knihami, a z tržeb knižních nakladatelů, kteří si zajišťují vlastní distribuci. Odhad obrátu v koncových prodejních cenách přibližně dopočítáváme na základě vzorkově zjištěného podílu prodejních kanálů a maloobchodních rabatů v jednotlivých segmentech trhu.¹

Segment	Odhad tržeb	
	ve velkoobch. cenách bez DPH (mil. Kč)	v koncových cenách vč. DPH (mil. Kč)
velkoobchodní distributoři: Euromedia (cizí zboží), PEMIC, Kosmas, P. Dobrovský – BETA a další – fyzické knihy	2500	
nakladatelé s vlastní distribucí: Albatros Media, Euromedia (vlastní zboží), Dobrovský, s. r. o. (vlastní zboží), Grada, Levné knihy a další (zejm. odborné a populárně-naučné literatury) – fyzické knihy	2250	
učebnice	300	
eliminace dvojího započtení (vzájemné přeprdeje distributorů, rabat z přímého prodeje, digitální prodeje, časové rozlišení)	-275	
celkem	4775	7160
digitální audioknihy a e-knihy		370
dovozci zahraniční literatury		630
vývoz literatury (zejm. Slovensko) – odhad		-180
celkový obrat (zaokrouhleně na 100 mil. Kč)		8000

Uvedenou metodikou vychází po zaokrouhlení kvalifikovaný odhad celkového objemu českého knižního trhu za rok 2020 přibližně na **8,0 miliardy korun** v koncových cenách včetně DPH. To představuje oproti revidovanému údaji za předchozí rok **pokles** zhruba o 300 milionů korun, tedy přibližně **4 %**.

Vývoj celkového tuzemského knižního trhu za posledních roky vypadá následovně:

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
celkový obrat (mld. Kč)	7,5	7,8	8,0	8,3	8,3 ²	8,0
meziroční změna	+4 %	+4 %	+2,5 %	+3,5 %	+0,5 %	-4 %

Obrat prodaných **tištěných knih** přitom dosáhl pravděpodobně přibližně **7,5 miliardy korun**, což znamená meziročně pokles přibližně **5 %**. Růst koncového obrátu audioknih a e-knih v jejich součtu dosáhl meziročně asi 85 milionu korun, tj. cca 23 %. Trhu audioknih a e-knih jsou podrobněji věnovány kapitoly 8 a 9.

Poznámky:

1. Při výpočtu odhadu objemu trhu přes obraty velkoobchodu a koncové rabaty maloobchodu zohledňujeme, že distributoři zásobují taktéž své vlastní sítě knihkupectví nebo obrátově významné e-shopy, stejně jako to, že i někteří nakladatelé, využívající služeb distributorů, prodávají menší část své produkce přímo koncovým zákazníkům. Další prováděnou korekci při výpočtu je zohlednění faktu, že velkoobchodní distributoři obchodují rovněž mezi sebou navzájem v případech, kdy daný segment koncového trhu zásobuje pouze jeden distributor, např. vlastní síť knihkupectví nebo určitou síť hypermarketů. V segmentu učebnic, kde jsou velkoobchodní distribuce a přímý prodej nakladatelů, prodej tištěných učebnic versus elektronických produktů, které již za literaturu nepovažujeme, méně přehledné a jen část zúčastněných subjektů je členy Svazu českých knihkupců a nakladatelů, jsou údaje částečně odhadovány a čerpány z méně přesných zdrojů; podobné platí i o vývozu a dovozu literatury.

2. Celkový obrat knižního trhu za rok 2019, odhadovaný v loňské Zprávě o knižním trhu 2019/2020 na 8,6 miliardy korun, jsme byli nuceni dodatečně upravit po zveřejnění výsledků několika zbývajících subjektů, jejichž obrat byl do Zprávy převzat z jejich starších zveřejněných výsledků, na 8,3 miliardy korun (po zaokrouhlení). Korigovaný obrat prodeje tištěných knih za rok 2019 činí 7,9 miliardy korun.

4. DPH V ROCE 2020 A 2021

Tištěné knihy jsou v ČR od roku 1993 zařazeny mezi zboží, na něž se uplatňuje nižší hladina DPH. Obě hladiny DPH se vyvíjely následovně:

Počátek platnosti	Snížená sazba	Základní sazba
1. 01. 1993	5 %	23 %
1. 01. 1995	5 %	22 %
1. 05. 2004	5 %	19 %
1. 01. 2008	9 %	19 %
1. 01. 2010	10 %	20 %
1. 01. 2012	14 %	20 %
1. 01. 2013	15 %	21 %
1. 01. 2015	10 %	21 %

V roce 2020 i 2021 tedy byla na tištěné knihy v ČR uplatňována DPH 10 %.

Na e-knihy a audioknihy byla i v roce 2019 uvalena základní sazba 21 %. V roce 2019 došlo k velké legislativní změně, která umožnila snížení DPH na e-knihy a audioknihy na 10 %.

DPH v Evropě k 1. 1. 2021

Země	Standardní sazba	Knihy	E-knihy
Belgie	21 %	6 %	6 %
Bulharsko	20 %	20 %	9 %
Česká republika	21 %	10 %	10 %
Dánsko	25 %	25 %	25 %
Estonsko	20 %	9 %	9 %
Finsko	24 %	10 %	10 %
Francie	20 %	5,5 %	5,5 %
Chorvatsko	25 %	5 %	5 %
Irsko	23 %	0 %	9 % *
Itálie	22 %	4 %	4 %
Kypr	19 %	5 %	19 %
Litva	21 %	9 %	21 %
Lotyšsko	21 %	12 %	21 %
Lucembursko	17 %	3 %	3 %
Maďarsko	27 %	5 %	27 %
Malta	18 %	5 %	5 %
Německo	19 %	7 %	7 %
Nizozemsko	21 %	9 %	9 %
Norsko	25 %	0 %	0 %
Polsko	23 %	5 %	5 %
Portugalsko	23 %	6 %	6 %
Rakousko	20 %	10 %	10 % **
Rumunsko	19 %	5 %	19 %
Řecko	24 %	6 %	6 %
Slovensko	20 %	10 %	20 %
Slovinsko	22 %	9,5 %	22 %
Španělsko	21 %	4 %	4 %
Srbsko	20 %	10 %	10 %
Švédsko	25 %	6 %	6 %
Švýcarsko	8 %	2,5 %	2,5 %
Velká Británie	20 %	0 %	0 %

Poznámky:

*Standardní sazba byla dočasně snížena z 23 % na 21 % od 9. 9. 2020 do 28. 2. 2021

**Dočasně snížená sazba od 1. 7. 2020 do 31. 12. 2021

Zdroj: EK, GVC, SČKN

5. NAKLADATELÉ V ROCE 2020

Registrování vydavatelé

Loni bylo v ČR nově registrováno 194 vydavatelských subjektů. Podle pravidel systému ISBN bylo v České republice k 31. 12. 2020 uděleno celkem 7608 oprávnění k vydavatelské činnosti. Kvantitativní nárůst tohoto ukazatele je od roku 1989 opravdu zásadní. V roce 1990 vykazovala česká Národní agentura ISBN 650 vydavatelských subjektů, ale již za deset let se jejich počet zvýšil na 2898, což je téměř pětinašobek. Podle odhadu Národní agentury ISBN dnes v Česku aktivně vydává zhruba třetina evidovaných vydavatelských subjektů, třetina aktivní vydavatelskou činnost v současnosti nevyvíjí nebo ji z různých důvodů dočasně pozastavila. Zbývající třetina svou činnost již ukončila. Podle mezinárodní metodiky ISBN se žádný z evidovaných vydavatelských subjektů nevyřazuje. Tyto kvantitativní ukazatele tedy umožňují, abychom získali ucelený přehled o dynamice vývoje a pohybu v této profesní oblasti v naší zemi po změně společensko-ekonomických poměrů po listopadu 1989.

Počet registrovaných a aktivních nakladatelů v ČR v letech 2015–2020 (s přiděleným ISBN)

	registrovaní nakladatelé	aktivní nakladatelé
2015	6389	2296
2016	6712	2211
2017	6986	2151
2018	7225	2058
2019	7414	2087
2020	7608	1880

Zdroj: Národní agentura ISBN

Privátní vydavatelé

Dominantním vydavatelským centrem Česka je stále Praha následovaná Brnem. V případě vydavatelů vysokých škol je škála vydavatelských center pestřejší a více rozložena po teritoriu ČR do míst s vysokoškolským vzděláváním. Mezi největší patří také města z Moravy a ze Slezska. Dole v tabulce jsou uvedeni největší privátní vydavatelé v ČR podle počtu vydaných titulů neperiodických publikací v uplynulém roce. Toto poněkud mechanicky stanovené kritérium umožňuje učinit si alespoň orientační představu o velikosti a obratu daných firem, jejich ziscích a zejména o reálném postavení a podílu na českém knižním trhu. Samozřejmě nevypovídá nic o kvalitě a redakční náročnosti připravované knižní produkce.

S výjimkou šesti knižních vydavatelství (Grada Publishing, Mladá fronta, Crew, Sun, Nová škola a BBart) se ve všech ostatních případech jedná o pokles počtu vydaných knižních titulů. K poklesu titulové produkce došlo i u vůdčích vydavatelských skupin Albatros Media, a. s., s přidruženými značkami (celkem 15) a Euromedia Group, a. s. (celkem 11 přidružených značek), i když své vedoucí postavení udržely a svým způsobem posílily. V roce 2020 v jejich případě nedošlo k akvizici dalších vydavatelských značek nebo k převzetí významných specializovaných internetových prodejců e-knih, jako tomu bylo v předchozím období.

Největší privátní vydavatelé knih na území ČR podle počtu vydaných titulů

		2020	2019
1.	Albatros Media, Praha*	1093	1563
2.	Euromedia Group, Praha**	707	828
3.	Grada Publishing, Praha ***	443	395
4.	Moravská Bastei MOBA, Brno	329	343
5.	Mladá fronta, Praha	227	165
6.	Crew, Praha	221	209

7.	Sun, Praha	196	117
8.	Václav Svojtka & Co, Praha	164	183
9.	Argo, Praha	153	234
10.	Dobrovský + Pavel Dobrovský – Beta, Praha	144	355
11.	Host, Brno	137	140
12.–13.	Nová forma, Týn n. Vltavou	129	138
12.–13.	Nová škola, Brno	129	118
14.	Wolters Kluwer ČR, Praha	119	146
15.	BB art, Praha	115	96
16.	Academia, Praha	100	129

Pozn.: Do tabulky jsou zařazeny privátní vydavatelské subjekty, které v roce 2020 vykázaly knižní produkci ve výši 100 a více titulů neperiodických publikací (bez reedic a nových vydání již dříve vydaných titulů). Kromě prvních tří subjektů jsou čísla převzata z Národní knihovny ČR a Národní agentury ISBN.

* Produkce Albatros Media, a. s., je uvedena souhrnně. Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok následující bilanci (pro srovnání jsou uvedeny údaje i za předchozí rok 2019):

	2020	2019
Albatros ČR	194	228
BizBooks ČR	19	28
Computer Press ČR	16	24
CooBoo ČR	70	78
CPress ČR	212	280
Domino	21	14
Edika ČR	66	87
Egmont ČR	99	251
Fragment	163	226
Kniha Zlín ČR	38	63
Management Press ČR	4	5
Motto ČR	71	83
Panteon	1	1
Vyšehrad	52	74
XYZ ČR	67	102

zdroj: Albatros Media

** Produkce Euromedia Group, a. s., je uvedena souhrnně. Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok následující bilanci (pro srovnání jsou uvedeny údaje i za předchozí rok 2019):

	2020	2019
Brána	54	55
Esence	74	100
Ikar	134	160
Kalibr	75	93
Laser	24	39
Listen	8	5
Odeon	30	35
Pikola	105	134
Pragma	51	64
Universum	67	98
YOLI	22	28

zdroj: Euromedia Group

***Produkce Grada Publishing, a. s., je uvedena souhrnně. Jednotlivé značky vykazují za uplynulý rok následující bilanci (pro srovnání jsou uvedeny údaje i za předchozí rok 2019):

	2020	2019
Grada	211	226
Cosmopolis	71	44
Bambook	94	76
Alferia	14	13
Metafora	53	36

Zdroj: Grada Publishing

Vydavatelé vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí

Výše nákladů jednotlivých titulů knih vydavatelů univerzit, vysokých škol a vydavatelských útvarů ústředních státních orgánů je většinou nesrovnatelná s náklady privátních vydavatelů. Jejich ediční plány se řídí především požadavky daných škol, fakult, kateder a institucí státní správy a přednostně uspokojují jejich potřeby. Mnohé tituly z jejich edičních plánů patří do mimotržní produkce tzv. šedé literatury.

Při posuzování činnosti vysokoškolských vydavatelů v loňském roce sice celkově došlo k určitému poklesu, ale většinou až několik výjimek (Karolinum pokles ve srovnání s rokem 2019 na 87 %, Masarykova univerzita v Brně na 75 %, Česká zemědělská univerzita na 74 %) nelze hovořit o výrazných poklesech. Vyplývá to zřejmě z s předstihem plánované vydavatelské produkce. Vydavatelství ČVUT v Praze naopak svoji produkci navýšilo o 10 %.

Ze státních institucí patřily v roce 2020 opět k největším vydavatelům Český statistický úřad (63 vydaných titulů, předloni 65), Ministerstvo zemědělství (48 vydaných titulů, předloni 35) a Národní muzeum (45 vydaných titulů, předloni 34). I zde nárůst počtu titulů zřejmě vyplývá z potřeb zakalkulovaných v rozpočtu.

Největší vydavatelé knih vysokých škol, univerzit a ústředních státních institucí na území ČR podle počtu vydaných titulů

	2020	2019
1. Karolinum, Praha	229	262
2. Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc	134	134
3. Masarykova univerzita, Brno	127	170
4. Vydavatelství ČVUT, Praha	86	78
5. Univerzita obrany, Brno	79	78
6. Vysoké učení technické, Brno	73	84
7. VŠ báňská – Technická univerzita, Ostrava	72	71
8. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně	68	65
9.–10. Česká zemědělská univerzita v Praze	65	88
9.–10. Univerzita Pardubice	65	61

zdroj: Národní knihovna ČR a Národní agentura ISBN

VŠ nakladatelství v roce 2020

Distanční způsob výuky ještě více akceleroval potřebu souběžného vydávání tištěných a elektronických publikací. Vysokoškolská nakladatelé se v roce 2020 zaměřili hlavně na e-knihy, na otevřené publikování v odborných periodikách a rozvíjení jejich databázového uchopení.

V oblasti vydávání učebních textů spolupracovali s autory a kolegy z univerzitních knihoven na co nejširší dostupnosti výukových textů pro distanční vzdělávání. Pro studenty bylo zcela zásadní otevření online zdrojů v rámci systému Kramerius Národní knihovny. Přes rozšířenou nabídku online zdrojů vysokoškolská studenti na distanční výuce nakupovali tištěné učební texty více než v předchozích letech.

Vš nakladatelé neomezovali své publikační projekty, naopak v rámci vydávání specializovaných vědeckých monografií se více zaměřili na vydávání e-knih včetně jejich zpřístupňování v digitálních depozitářích a mezinárodních databázích, kde je potřeba správně ošetřit metadatové informace daných publikačních výstupů včetně tematického, mezinárodně uznávaného třídění.

Nakladatelé odborné literatury v roce 2020

Rok 2020 byl vlivem pandemie zcela nestandardní pro celý knižní segment. Průběžné uzávěry knihkupectví a škol dopadaly také na nakladatele učebnic a odborné literatury.

Řada nakladatelů poskytující vzdálené výpůjčky nebo vzdálený přístup k učebnicím a odborným titulům jako komerční službu pro školy, univerzity, knihovny nebo jednotlivce zareagovala na první vlnu velmi promptně a nezřídka nabízela své služby zcela bezplatně jako formu pomoci vzdělávacím institucím s vidinou zvýšeného marketingového dosahu svých produktů v nadcházejících letech. Mezi prvními bylo nakladatelství Fraus se svou službou Flexibooks a rychle následoval nakladatelský dům Grada se službou Bookport. Iniciativ byla napříč trhem s odbornou literaturou a učebnicemi pro základní, střední i vysoké školy celá řada.

Tyto aktivity založené na tržním mechanismu velmi rychle přečísli Národní knihovna České republiky svým nesrovnatelně větším PR dosahem. Ta ve spolupráci s kolektivním správcem Dilia zpřístupnila skrze knihovny svůj kompletní digitalizovaný archiv včetně licencovaných děl, a to bez vědomí a souhlasu nakladatelů. Aktivita, byť s ohledem na danou situaci legální, vzbudila na straně některých nakladatelů oprávněný, ale Národní knihovně se ve spolupráci s Dilií a Svazem českých knihkupců a nakladatelů nakonec podařilo pro nakladatele za tuto službu zajistit náhradní odměny.

Dlouhodobě trvající trend klesajících prodejů odborné literatury, učebnic a malonákladových, tematicky úzce zaměřených knih, ke kterému přispívá míra nelegálního šíření, se nakladatelé snaží alespoň částečně řešit budováním vlastních bezpečných a komfortních online platforem a poskytováním nových služeb. I přes výše uvedené peripetie byl zvýšený zájem o takovéto služby v roce 2020 zcela evidentní. Covid spolu s lockdowny a zavřeným školstvím přispěl k rychlejší změně myšlení některých institucí, které si uvědomily, že elektronické zdroje mají řadu výhod a nemusejí být pouhým doplňkem. Například obrat služby Bookport rostl meziročně o více než 100 %, přestože řada škol, knihoven a vzdělávacích institucí nebyla zvyklá za takové služby platit a neměla vyčleněné prostředky v rozpočtech.

Covid se odrazil také v poptávaných tématech širší veřejností. Nakladatelský dům Grada zaregistroval v roce 2020 zvýšený zájem například o knihy o ekonomice, akciovém investování, ale i o rukodělné knihy.

Zdroj: SČKN

6. STÁTNÍ PODPORA KNIŽNÍHO TRHU V ROCE 2020

Prostředky přidělené Ministerstvem kultury České republiky

V programu **Kulturní aktivity** bylo podpořeno 42 ostatních literárních akcí dotacemi ve výši **7 831 721 Kč**.

Vydávání neperiodických publikací (nekomerčních titulů původní české a překladové beletrie, děl literární vědy, kritiky a věd příbuzných, ilustrované tvorby pro děti a mládež, původních českých komiksů, literárních debutů a titulů náročných kritických edic) bylo ve dvou výběrových dotačních řízeních podpořeno dotacemi 445 titulů ve výši **23 734 000 Kč**.

Na **podporu nákupu nekomerčních titulů** uměleckých děl české literatury a děl literární vědy a kritiky pro veřejné knihovny v rámci projektu **Česká knihovna**, administrovaného Moravskou zemskou knihovnou v Brně, byly vynaloženy prostředky ve výši **5 200 200 Kč**.

Zdroj: MK ČR, SČKN

7. KNIŽNÍ MALOOBCHOD A VELKOOBCHOD V ROCE 2020 A 2021

I v České republice se velká část knihkupectví kvůli pandemii a několika lockdownům dostala do složité ekonomické situace. První plošná uzávěra maloobchodního prodeje byla zcela nečekaně vyhlášena v noci na sobotu 14. 3. 2020 a knihkupci se ocitli ze dne na den v situaci, se kterou dosud neměli žádnou zkušenost. Logicky nastal chaos v zásobování, protože velká část knihkupců přestala přijímat zboží, které již bylo vyexpedováno distributory či nakladateli, a zásilky se vracely zpět na sklady. Bohužel nebyl souběžně s uzávěrou zveřejněn žádný kompenzační program a obchodníci byli často ve velmi stresujících situacích. Zákazníci se hromadně přesunuli do online prostředí a v důsledku zvýšených nároků na dopravce, kteří velmi často využívají jako odběrná místa kamenné prodejny, byl umožněn omezený režim fungování prodejen, kde byl umožněn výdej zboží, objednaného distančním způsobem. Také knihkupci hledali cesty k využití alespoň této malé možnosti obchodování. Většina maloobchodních provozoven mohla obnovit běžný prodej po 44 dnech v pondělí 27. 4. 2020, pouze prodejny v obchodních centrech byly uzavřeny dalších čtrnáct dnů až do pondělí 11. 5. 2020.

Ekonomické náklady na provoz prodejen jen částečně pokrýval program *Covid nájemné*. Dobře fungoval program *Antivirus*, který kompenzoval zaměstnavatelům část nákladů na zaměstnance.

Další lockdown byl vyhlášen od 22. 10. 2020 a trval do 3. 12. 2020, tedy dalších 42 dnů.

Bohužel další, již třetí lockdown byl vyhlášený hned po Vánocích 27. 12. 2020 a trval tentokrát neuvěřitelných 134 dnů. Prodejny byly znovu otevřeny až v pondělí 10. 5. 2021.

V době plošných uzávěr se velmi dobře dařilo e-shopům, které hlásily minimálně dvojnásobný obrat. Dle dostupných informací byl jejich roční obrat vyšší o 50 a více procent. Do kamenných knihkupectví se zákazníci po uvolnění restrikcí sice vrátili, nicméně se ve většině případů nepodařilo nahradit obrat za období, kdy byly prodejny uzavřeny. Situace je komplikovaná i v personální oblasti – je zvýšená nemocnost zaměstnanců a samozřejmě rostou náklady na proplácení nemocenské. Zároveň se projevují rostoucí provozní náklady (energie), a s tím je spojená obava se snižující se kupní síly obyvatelstva.

V České republice je cca 600 „kamenných“ knihkupectví, z tohoto počtu provozují největší maloobchodní řetězce 263 prodejen. Bohužel stále pokračuje trend zavírání nezávislých knihkupectví, která nemohou konkurovat stále rostoucí síle online obchodu. Některé nezávislé prodejny nově provozují maloobchodní sítě, a alespoň takto se částečně daří zachovat prodej knih i v menších městech.

Přehled maloobchodních sítí

Kanzelsberger

Společnost provozuje 63 prodejen, je tedy co do počtu největší knihkupeckou sítí v České republice. Do celkového počtu spadají i 2 brněnská knihkupectví pod tradiční a zavedenou značkou Barvič a Novotný.

Luxor

V současné době patří pod tuto maloobchodní síť 36 prodejen převážně v obchodních centrech. Významné postavení má v Praze, kde provozuje 13 knihkupectví, z nichž Palác knih Luxor je největším knihkupectvím ve střední Evropě.

Knihy Dobrovský

Dynamická maloobchodní síť v současné době provozuje celkem 39 prodejen, většinou v obchodních centrech.

Dobrovský (BETA)

Distribuce a nakladatelství Beta Dobrovský provozuje 11 prodejen.

Kosmas

Distribuční společnost provozuje 36 knihkupectví, z toho 6 prodejen v obchodních centrech. Tato maloobchodní síť se snaží o zachování obchodů na tradičních místech v menších městech.

Levné knihy

Maloobchodní síť provozuje pod značkou Levné knihy 56 prodejen po celé republice. Nenabízí novinky, ale je specializovaná na výprodeje knih.

Knihcentrum

Maloobchodní síť, úzce spojená s distribucí Pemic Books. V současné době provozuje celkem 9 prodejen. Jejich největší prodejnu je Dům knihy v Ostravě.

Academia knihkupectví

Tato společnost provozuje 4 prodejny v Praze a Brně.

Karmelitánské nakladatelství

Toto nakladatelství provozuje síť 10 vlastních prodejen s poměrně úzkým, specializovaným sortimentem.

Knižní maloobchodní řetězce podle počtu provozoven v ČR k 31. 10. 2021

provozovatel	značka	počet prodejen	z toho v OC	velkoobchodní činnost	online prodej
Kanzelsberger, a. s.	Kanzelsberger	61	19	ne	dumknihy.cz
Dobrovský, s. r. o.	Knihy Dobrovský	39	19	ne*	knihdobrovsky.cz
Karmelitánské nakladatelství, s. r. o.	Karmelitánské knihkupectví	10	0	ano	kna.cz
Kosmas, s. r. o.	Kosmas	36	6	ano	kosmas.cz
Pavel Dobrovský Beta, s. r. o.	Beta Dobrovský	11	7	ano	knihybeta.cz
Knihcentrum cz, s. r. o.	Knihcentrum	10	3	ne	knihcentrum.cz
Euromedia Group, a. s.	Luxor	36	24	ne	luxor.cz, booktook.cz
Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.	Academia knihkupectví	4	0	ne	academia.cz
Levné knihy, a. s.	Levné knihy	56		ne	levneknihy.cz

* Firma dodává distribucím produkci vlastního nakladatelství.

Oblast distribuce knih zůstala stabilní a bez větších změn.

Distribuci knih téměř kompletní produkce nakladatelů zajišťují i nadále Euromedia Group, a. s., Kosmas, s. r. o., Pemic Books, a. s., a Pavel Dobrovský Beta, s. r. o.

Euromedia Group, a. s., (EMG) je největší firmou podnikající v rámci knižního trhu v České republice. Vlastní nakladatelské značky Kalibr, Odeon, Ikar, Universum, YOLI, Esence, Pragma, Pikola, Listen, Laser a Brána). Audioknihy začala EMG vydávat pod značkou Témbr. Společnost také zvyšuje počet vlastních knihkupectví provozovaných pod značkou Luxor. EMG organizuje každý rok podzimní akci Knihománie, která se silnou marketingovou podporou uvádí na vánoční trh přibližně 30 titulů. V posledních letech distribuce rozšiřuje také nabídku doplňkového sortimentu.

Své postavení na knižním trhu neustále posiluje skupina **Albatros Media**, která dodává knihkupcům produkci vlastních nakladatelských značek Albatros, Cooboo, Plus, Motto, XYZ, Edika, BizBooks, CPress, Computer Press, Management Press, B4U Publishing, Fragment, Egmont, Kniha Zlín, Vyšehrad, Panteon, Domin, Mladá fronta. V roce 2020 došlo také ke změně distribuční strategie a Albatros nově začal dodávat také vybrané tituly nakladatelství, které nejsou v jeho

vlastnictví – Point, Moba. Tato mediální skupina ročně vydá více než 2000 knih. Společnost organizuje akci Humbook, která je zaměřená na tituly žánru young adult.

Společnost **Kosmas, s. r. o.**, zajišťuje výhradní distribuci nakladatelství Argo, Prostor, Torst, Alpha Book, Malvern, Volvox Globator, Zeď a své postavení na knižním trhu se snaží posilovat akvizicí velkého množství titulů napříč žánry do výhradní distribuce. V té má také audioknihy nakladatelství Tympanum. Kosmas organizuje dvakrát ročně Velký knižní čtvrtek, který s velkou marketingovou podporou uvádí na trh cca 15 titulů. Tato distribuční společnost provozuje vlastní maloobchodní síť knihkupectví.

Významné postavení v distribuci knih má společnost **Pemic Books, a. s.** V její výhradní distribuci je Ottovo vydavatelství a nakladatelství Bookmedia. Distribuce provozuje moderní logistické centrum, které jí umožňuje v krátkém čase dodávat velké objemy zboží. Také tento dodavatel významně rozšiřuje nabídku doplňkového sortimentu.

Další společností zajišťující distribuci knih většiny nakladatelů je **Pavel Dobrovský BETA, s. r. o.** Do této skupiny patří také nakladatelství Beta.

Grada Publishing, největší nakladatelství odborné literatury v ČR, si zajišťuje vlastní distribuci své produkce. Společnost v posledních letech roste a chce jít též cestou akvizic a dalšího posilování své pozice na trhu. Koupila nakladatelství Metafora, které nadále funguje jako vlastní značka pod střechou nakladatelství Grada.

Mezi další nakladatelství, která si zajišťují vlastní distribuci, patří také **Portál** a **Alpress**.

Zdroj: SČKN

8. E-KNIHY V ROCE 2020

Celkový prodej e-knih v roce 2020 nadále rostl, a to rychleji než prodej fyzických knih. Meziroční růst oproti minulým rokům zrychlil na **35 %**. Prodáno bylo více než 1,3 milionu kusů e-knih.

Lockdown měl vliv na zrychlení meziročního růstu i na rozložení prodejů v průběhu roku.

Obratově nejsilnějšími se vedle tradičních předvánočních měsíců (říjen, listopad) v roce 2020 staly březen a duben.

Obrat za prodej e-knih zahrnuje i prodej zahraničním zákazníkům, především slovenským. Tyto nákupy tvoří 5–10 % z celkového obrátu e-knih.¹

Sortiment a ceny e-knih

V roce 2021 nabízela knihy v elektronické podobě většina významných tuzemských nakladatelů (více než 400 nakladatelských značek). Celkově bylo na konci roku 2020 dostupných zhruba 21 000 titulů. V elektronické podobě byla k dispozici převážná většina nejprodávanějších titulů, což dokládají i žebříčky nejprodávanějších e-knih a tištěných knih, které byly z větší části v roce 2020 podobné. Průměrná prodejní cena e-knihy se roku 2020 pohybovala u **beletrie** okolo **63 % ceny tištěné knihy** na e-shopech.

Elektronické **učebnice** a odborná literatura se obvykle prodávají s **15% slevou proti tištěné knize**.

Dne 1. 5. 2020 došlo ke dlouho očekávanému snížení DPH a e-knihy a audioknihy byly zařazeny do druhé snížené sazby DPH (10 %).

Nejprodávanějším žánrem jsou nadále „detektivky a napětí“, „česká a světová beletrie“ a následuje „sci-fi a fantasy“. Z naučné literatury byl největší zájem o e-knihy o osobním rozvoji.

Čtenáři elektronických knih

Mezi čtenáři e-knih dlouho dominovali muži. V roce 2020 vzrostl podíl žen na 52 %.²

Pro prodej e-knih je určující Praha (33 % prodaných kusů), následovaná Středočeským (18 %) a Jihomoravským krajem (10 %).³

Poznámky:

1. Na Alza.cz tvořil nákup ze Slovenska 11,7 % obrátu

2. 52 % ženy, 48 % muži, dle údajů Alza.cz.

3. Prodeje e-knih dle krajů dle Alza.cz: Hlavní město Praha 33 %, Středočeský kraj 18 %, Jihomoravský kraj 10 %, Moravskoslezský kraj 6 %, Ústecký kraj 5 %, Plzeňský kraj 4 %, Jihočeský kraj 4 %, Olomoucký kraj 3 %, Kraj Vysočina 3 %, Pardubický kraj 3 %, Královéhradecký kraj 3 %, Liberecký kraj 3 %, Zlínský kraj 3 %, Karlovarský kraj 1 %.

9. AUDIOKNIHY V ROCE 2020

Trh stále roste

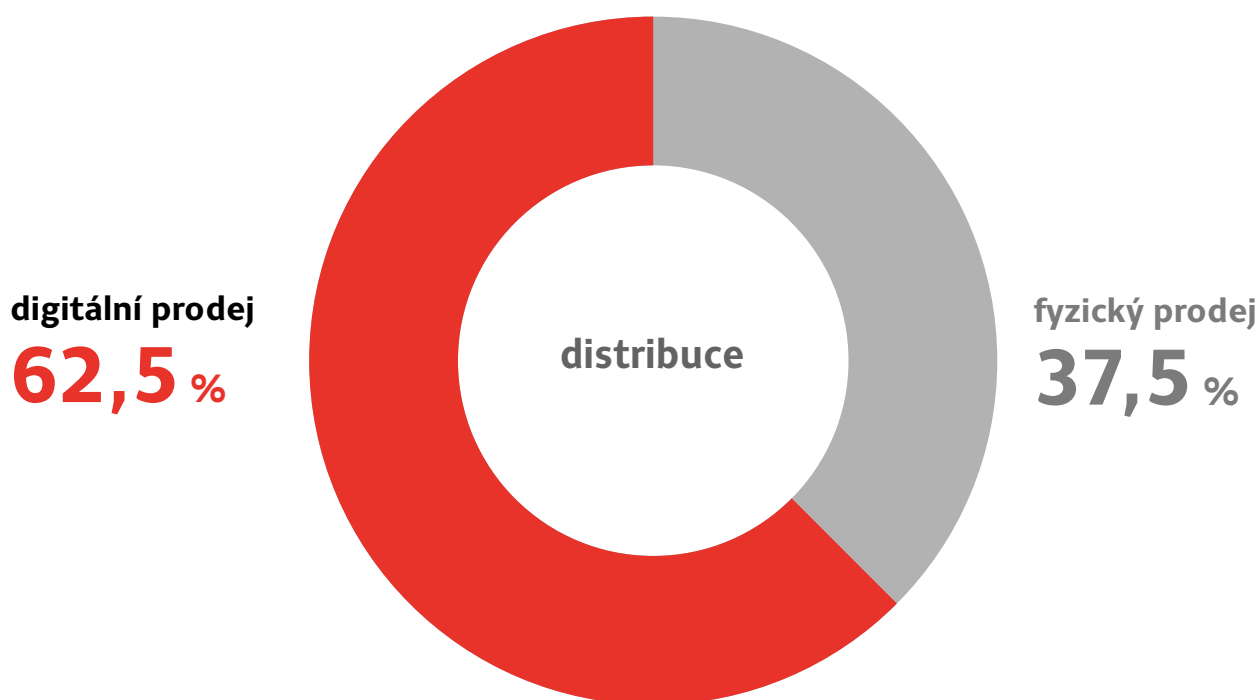
Asociace vydavatelů audioknih (AVA), sdružující nejvýznamnější české vydavatele mluveného slova, sestavila každoroční zprávu o audioknižním trhu. I přes nelehkou situaci v roce 2020 vykázal meziroční nárůst o zhruba 12,4 % vůči roku 2019.

Objem trhu v roce 2020

Celkový objem trhu vychází ze součtu hlášení fyzických a digitálních prodejů členských firem AVA s jeho následným přepočtem na koncové ceny včetně DPH. Celkový objem maloobchodního trhu byl ale ovlivněn snížením sazby DPH, což se projevilo ve změně koeficientu DPH, který byl stanoven váženým průměrem podle počtu měsíců, kdy daná sazba DPH platila. Obrat maloobchodního trhu v roce 2020 činil 230 843 322 Kč, což je proti roku 2019 nárůst o zhruba 12,4 %. Fyzický prodej 86 513 261 Kč. Digitální prodej 144 330 061 Kč.

Způsoby distribuce v roce 2020

V roce 2020 se prodalo necelých 300 000 fyzických nosičů audioknih a mluveného slova, proti minulému roku byl zaznamenán mírný pokles. Podíl digitálního prodeje se navýšil na 62,5 %, pravděpodobně i vlivem epidemie a s ní souvisejícími omezeními v rámci otevření maloobchodních prodejen. Lze ale očekávat, že trend převažujícího digitálního prodeje bude pokračovat.

V roce 2019 se podle tržeb sledovaných AVA poprvé v historii prodalo **více downloadů než CD**, v roce 2020 byl tento trend dále podpořen uzávěrou knihkupectví a dalších prodejen v rámci boje proti pandemii C19, přičemž podíl tržeb z digitálního prodeje stoupl na 62,5 %, a dá se předpokládat, že i v roce 2021 a v dalších letech bude dále stoupat. I když samozřejmě vánoční a dárkové prodeje fyzických nosičů budou ještě nějakou dobu zajímavé, pozornost celého segmentu se výrazně přesouvá do e-commerce.

S tím je více než kdy dříve pro vydavatele audioknih důležité, aby sledovali a **potírali nelegální stahování**, protože většinu nákladů na vznik audioknih je již nyní nutné pokrýt právě z digitálních prodejů a tato potřeba se bude dále stupňovat. Z ušlého zisku na nové nahrávky nevydělají. Tento tlak lze pozorovat i v neustálém rozšiřování a zlepšování on-line nabídky a služeb, aby byli zákazníci motivováni ke koupi digitální kopie audioknihy i pozitivně.

V červnu 2021 navíc vypršela lhůta na transpozici **Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2019/790 o autorském právu na jednotném digitálním trhu** do českého právního řádu, která mj. ukládá provozovatelům on-line služeb povinnost právně ošetřit sdílení uměleckých děl na internetu a která možná povede i k povinnosti filtrovat autorským zákonem chráněný obsah. Světoví poskytovatelé obsahu (např. YouTube) již do svých podmínek tuto směrnici zapracovali a začali nelegální kopie audioknih důsledně potírat, úpravy na straně českých zákonů a provozovatelů jsou ale teprve na začátku. Vedlejší důsledky zmíněné směrnice (nezáměrné filtrování legálního obsahu, omezení nadřazených práv, např. práva na svobodu slova apod.) vedou Evropskou komisi a parlament k tvorbě dalších nařízení (Digital Services Act, Digital Markets Act, obojí zatím ve stadiu návrhu). Poskytovatele a tvůrce digitálního obsahu včetně vydavatelů audioknih tak mohou brzy čekat další zásadní změny.

Zdroj: AVA

10. KNIŽNÍ FESTIVALY A VELETRHY V ROCE 2020

Nedílnou součástí knižního oboru jsou knižní veletrhy a nejrůznější knižní prodejní akce a festivaly. Mezi nejznámější a největší patří **Svět knihy Praha** a **Podzimní knižní veletrh v Havlíčkově Brodě**. V roce 2020 se bohužel kvůli pandemii v tradiční podobě neuskutečnil ani jeden z nich.

Situace naštěstí přála alespoň komornějším knižním akcím. Koncem května se podařilo uspořádat první ročník tzv. **Bookfestu**, tedy festivalu malých nakladatelů pod heslem *Jsme na jedné lodi* na (A)VOID Floating Gallery v Praze. Počátkem září se uskutečnil desátý ročník knižního jarmarku **Knihex**, tentokrát hostil přes 60 malých nakladatelů v prostorách Kasáren Karlín.

Koncem září pauzu mezi jarní a podzimní vlnou epidemie využil a vystavovatele úspěšně přenesl do ulic táborský **TABOOK**, festival nezávislých nakladatelů spojený s knižní nabídkou.

Zdroj: SČKN

11. SČKN A LEGISLATIVA

Činnost nakladatele, jakkoliv se v základu řídí stejnými obecnějšími právními předpisy jako v případě jiných podnikatelských subjektů, se co do svého dosahu a zaměření vyznačuje významnými specifiky, která musejí být reflektována rovněž ze strany zákonodárce. SČKN proto zastává důležitou roli v legislativním procesu, a to jak na národní úrovni, tak při přípravě evropských předpisů, kde svou činnost koordinuje s Federací evropských nakladatelů (FEP). Z poslední doby lze uvést například sdílení zkušeností se zahraničními kolegy v souvislosti s **přípravou implementace směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu** do českého právního řádu formou novelizace autorského zákona i ve vztahu k možnostem podpory malých nakladatelů a umělecké literatury.

SČKN se v úzké spolupráci se svým dlouhodobým právním partnerem, Advokátní kanceláří Růzha, účastní přípravy právních předpisů, možných pozměňovacích návrhů, konzultací s ministerstvy i Evropskou komisí s cílem podpořit rozvoj české literární kultury zlepšením práva duševního vlastnictví a právní úpravy nakladatelské činnosti. Výsledky aktivit SČKN se pozitivně projevují též ve vztahu k ostatním nositelům práv, zejména autorům. Aby byl hlas nositelů autorských práv jednotný, stal se SČKN členem Unie zaměstnavatelských svazů a Sekce kulturního a kreativního průmyslu Hospodářské komory ČR. V nich se SČKN aktivně zúčastnil připomínkování návrhu novely autorského zákona ve vztahu k právnímu postavení nakladatelů a autorů. Společné připomínky vytvořené v sekci byly následně předloženy ministerstvu kultury jako připomínky Hospodářské komory ČR a byly do textu novely zapracovány.

Návrh novely autorského zákona předložilo ministerstvo poslanecké sněmovně v červnu roku 2021, a bylo tak zřejmé, že jej nebude možné projednat do konce volebního období (tedy do října 2021 s přihlédnutím k poslaneckým prázdninám v mezidobí). SČKN proto vyvinul značné úsilí včetně jednání s ministrem kultury, aby s koncem volebního období návrh „nespadl pod stůl“, neboť byl výsledkem dlouhotrvajících kompromisních jednání a SČKN jej považuje za kvalitně zpracovaný. Toto úsilí bylo korunováno úspěchem, když **vláda v demisi znovu předložila návrh novely ve shodném znění nově zvolené poslanecké sněmovně**. Podstatná část práce je samozřejmě stále před námi, věříme však, že nové vedení ministerstva kultury novelu podpoří jako přínosnou nejen pro knižní sektor, protože ten zažívá období nesmírné nejistoty v souvislosti s pandemií onemocnění covid-19, ale i pro přizpůsobení **autorského práva již dlouho známým výzvám souvisejícím s on-line prostředím**.

Co se týká konkrétních právních předpisů, pomineme-li zmiňovaný aktuálně novelizovaný zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů, představuje specifickou právní úpravu zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů (zákon sám však pro nakladatele užívá ne zcela šťastně zvoleného označení „vydavatel“). Kniha, jejíž definici právní řád výslovně nestanoví, je v zákoně označena jako neperiodická publikace. Zákon o neperiodických publikacích určuje několik základních povinností nakladatele:

1) Povinné náležitosti knihy

Nakladatel je povinen v každé vydané knize **uvést informace, jejichž rozsah je stanoven zákonem o neperiodických publikacích** (název díla, informace o autorovi a nakladateli, rok prvního vydání, ISBN nebo ISMN u hudebnin apod.). Případné nesplnění této povinnosti ze strany nakladatele je přestupkem, za který může krajský úřad uložit pokutu ve výši až do 50 000 Kč,

Zákona o neperiodických publikacích se týká níže zmiňovaný návrh novely, který již podruhé nestihl být projednán v příslušném volebním období poslanecké sněmovny. Novela zamýšlela ke shora uvedeným povinným údajům doplnit rovněž název a sídlo osoby (tiskárny), která knihu vyrobila, a rok, ve kterém byla konkrétní verze vydána (spolu se shora uvedeným rokem prvního vydání).

2) Povinné výtisky a elektronický povinný „výtisk“

Nakladatel je dále povinen dle textu zákona bezplatně a na vlastní náklady **odevzdat z každého vydání knihy do 30 dnů ode dne vydání celkem šest výtisků knihy příslušným knihovnám**

(Národní knihovně, Moravské zemské knihovně, Vědecké knihovně v Olomouci, Městské knihovně v Praze a místně příslušné krajské knihovně podle sídla nakladatele). Upozorňujeme však, že v dlouhodobé praxi je dle výkladu Národní knihovny odevzdáváno pět povinných výtisků, přičemž tzv. regionální povinný výtisk je předkládán vždy pouze místně příslušné krajské knihovně bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o Městskou knihovnu v Praze, nebo jinou krajskou knihovnu. Cílem navrhované novelizace bylo tuto dlouhodobou praxi v textu zákona výslovně zachytit. Větší nakladatelské subjekty tak každoročně na vlastní náklady poskytují příslušným knihovnám **zdarma stovky až tisíce knih z vlastní produkce včetně jejich dodání na vlastní náklady bez jakékoliv kompenzace ze strany státu.**

Novinkou, se kterou přišla neprojednaná novelizace, jejíž opětovné předložení poslanecké sněmovně však očekáváme, je **budoucí odevzdávání povinného „výtisku“ elektronické knihy.** Vzhledem ke svému vzniku v polovině devadesátých let upravuje stávající znění zákona výslovně pouze tištěné knihy. S ohledem na vývoj segmentu elektronických knih a na skutečnost, že některé knihy mohou být vydány pouze elektronicky, a část kulturního dědictví, které shromažďuje Národní knihovna, tak může být ztracena, proto vyvstala potřeba novelizace. Na zpracování návrhu se SČKN aktivně podílel ve dvou kolech konzultací se zpracovatelem – ministerstvem kultury – a s Národní knihovnou. Nově by tak mohl být nakladatelem odevzdáván rovněž povinný „výtisk“ elektronické knihy, a to pouze Národní knihovně jednoduše prostřednictvím příslušné webové aplikace. Nebude-li však kniha vydána i v elektronické podobě, neměli by nakladatelé být povinni elektronický povinný výtisk odevzdávat. Kvůli vstřícnému přístupu a dobré vůli nakladatelů si takto odevzdanou elektronickou knihu budou čtenáři moci vyhledat a přečíst na terminálech v prostorách specifikovaných knihoven vždy však tak, jako by se jednalo o tištěný exemplář, tedy v jednom okamžiku bude příslušný titul zpřístupněn pouze jednomu čtenáři.

3) Nabídková povinnost a další legislativní činnost SČKN

Nad rámec odevzdání povinných výtisků je nakladatel současně povinen **nabídnout dalším knihovnám stanoveným vyhláškou ministerstva kultury č. 252/1995 Sb. vydanou knihu do 30 dnů ke koupi.** Na základě jednání mezi SČKN a dotčenými knihovnami došlo k dohodě, na jejímž základě může nakladatel nabídkovou povinnost splnit též zveřejněním v periodiku *Knížní novinky* vydávaném SČKN. Tato možnost včetně zadávání informací o vydané knize online do databáze spravované SČKN představuje pro nakladatele významné zjednodušení a snížení souvisejících nákladů.

Jedním z výsledků činnosti SČKN a koordinace s FEP je rovněž **zrovnoprávnění elektronických knih a audioknih s tištěnými knhami.** V minulosti byly elektronické knihy a audioknihy nelogicky zařazeny do nejvyšší sazby DPH, zatímco tištěné zařazeny do druhé snížené sazby ve výši 10 %. **Po dlouhodobém úsilí SČKN se podařilo čtení všech druhů knih zrovnoprávnit tak, že počínaje 1. květnem 2020 spadají všechny uvedené kategorie knih do druhé snížené sazby DPH (10 %).** Tento krok přispívá k větší dostupnosti knih v moderních formátech pro čtenáře, a to včetně streamingu, a posune celou společnost dále do digitálního věku. Otázkou zařazení knih do nejnižší sazby DPH se bude SČKN samozřejmě nadále intenzivně zabývat i v souvislosti s možným snížením počtu sazeb DPH zvažovaným ze strany budoucí vlády.

Od vypuknutí koronavirové krize SČKN intenzivně jedná se státními orgány ohledně opatření na pomoc knižnímu trhu i na základě informací o podporách poskytovaných v jiných členských státech EU. SČKN se takto podařilo v uplynulém roce **vyjednat kompenzaci pro nakladatele v celkové výši 80 milionů korun** v návaznosti na zpřístupnění Národní digitální knihovny v období uzavření „kamenných“ knihoven při nouzovém stavu. Po dlouhodobých jednáních se současně SČKN podařilo s Národní knihovnou vyjednat **kompromisní dohodu ohledně úpravy děl nedostupných na trhu a vymezení pravidel pro jejich zpřístupňování,** která v autorském zákoně chybí, a to tak, aby bylo dosaženo účelu úpravy, tedy **zpřístupnění již nedostupného kulturního dědictví, za současné ochrany investic nakladatelů do vydávání nových titulů.**

V rámci podpory čtenářské kultury se SČKN v uplynulých letech rovněž podařilo **prosadit institut „knižních stravenek“, tedy firemního benefitu pro zaměstnance, který je osvobozen od daně**

z příjmů. Jedním z cílů je rovněž přispět k zastavení dlouholetého úbytku kamenných knihkupectví, v nichž mohou čtenáři knižní poukázky uplatnit.

Zdroj: Advokátní kancelář Růzha, SČKN

© SČKN, 2021
ISBN 978-80-907020-9-7